

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครอง เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ฐิติมา จันทร์*

รศ.ดร. ภูมิ โชคเหมาะ**

บทคัดย่อ

การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาเกี่ยวกับความจำเป็นในการใช้พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม 2) เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเปรียบเทียบแนวทางการใช้พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยกับศาลในต่างประเทศ 3) เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการใช้พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม 4) เพื่อศึกษาหาแนวทางการแก้ไขปัญหาคาดการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญ

วิธีการศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ การดำเนินการศึกษาใช้วิธีศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และนำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษาอย่างเป็นระบบ รวมทั้งศึกษาจากบทบัญญัติต่าง ๆ ของกฎหมาย บทความ ข้อมูลทาง internet รวมถึงศึกษาปัญหาอุปสรรคในการใช้พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการใช้พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยกับศาลในต่างประเทศ

สมมติฐานการศึกษา คือ การพิจารณาพิพากษาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้นมีความแตกต่างจากคดีทั่วไปในประเด็นสำคัญ คือ คดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับเทคนิควิทยาศาสตร์ ดังนั้นผู้พิจารณาคดีประเภทนี้จะต้องมีความรู้หรือความเข้าใจพอสมควรในเรื่องเกี่ยวกับความคิดเทคนิคด้านวิทยาศาสตร์ เพื่อที่จะเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมอันเป็นส่วนหนึ่งของข้อเท็จจริงที่จะนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดี เพื่อให้ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ปัญหาการรับฟังข้อมูลและการชี้แจงนำพยานผู้เชี่ยวชาญ หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกพยานผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งหากศาลปกครองนำแนวคิดพยานผู้เชี่ยวชาญของเครือรัฐออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อนำมาปรับใช้ในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของไทย

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ความเป็นมาและความสำคัญ

ประเทศไทยในปัจจุบันข้อพิพาทในคดีสิ่งแวดล้อมที่ขึ้นมาสู่ศาลได้เพิ่มปริมาณมากขึ้น เนื่องจากปัญหาการเพิ่มจำนวนประชากรและอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคม ในขณะที่ผืนแผ่นดินยังคงเท่าเดิม ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่ทำให้ลักษณะของคดีสิ่งแวดล้อมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น สภาพการณ์ของคดีพิพาทเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีความจำเป็นที่จะต้องนำพยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามาในคดีเพื่อให้ศาลได้เข้าใจเรื่องราวความกระจ่างชัดของข้อเท็จจริงเพื่อเป็นส่วนประกอบในการใช้ดุลพินิจของศาล เพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีของศาลเป็นไปอย่างรอบคอบมีประสิทธิภาพ ถูกต้องและเที่ยงธรรม ตรงตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น การนำพยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามา มีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งของการช่วยค้นหาความจริงจึงเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อกระบวนการของศาล¹

แนวคิดเกี่ยวกับพยานผู้เชี่ยวชาญ (Expert Witness)

พยานผู้เชี่ยวชาญเป็นบุคคลที่มีลักษณะพิเศษ ซึ่งโดยการศึกษาหรือประสบการณ์พิเศษแล้วมีความรู้ในเรื่องราวเฉพาะเรื่องสูงกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไปที่ได้ผ่านการฝึกฝนอบรม เช่นว่านั้น และสามารถที่จะทำความเข้าใจหรือใช้เหตุผลที่เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจอย่างถูกต้องซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวินิจฉัยคดี²

ความหมายของพยานผู้เชี่ยวชาญ³

พยานบุคคลจำพวกหนึ่งที่กฎหมายลักษณะพยานกำหนดหลักเกณฑ์การนำสืบพยานไว้เป็นพิเศษ คือ พยานผู้มีความรู้ความชำนาญโดยเฉพาะในแขนงใดแขนงหนึ่ง โดยสภาพแล้วพยานพวกนี้ไม่เห็นเหตุการณ์ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงในคดีโดยตรง โดยหลักจึงไม่อาจเป็นพยานในคดีได้ แต่ความเห็นของบุคคลเหล่านี้อาจทำให้ศาลสามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริงในประเด็นแห่งคดีได้ จึงเรียกพยานพวกนี้ว่า “พยานความเห็น” (Opinion Witness) หลักเบื้องต้นสำหรับพยานความเห็น คือ พยานประเภทนี้ศาลจะไม่รับฟัง แต่ในทางปฏิบัติตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 ศาลรับฟังความเห็นของแพทย์ในคดีทำร้ายร่างกาย และนับแต่กลางศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา ศาลยอมรับฟังความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นปกติในเรื่องที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ หรือเรื่องอื่นๆ นอกเหนือจากกฎหมาย (Buckle V. Thomas, 1554) โดยในเบื้องต้นเห็นว่าผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ช่วยเหลือศาล แต่ต่อมาในภายหลังถือว่าผู้เชี่ยวชาญมีฐานะเหมือนพยาน

¹ คณะกรรมการด้านวิชาการเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม ศาลปกครอง, แนวทางการพัฒนาวิธีพิจารณาดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ประชาชน จำกัด), น.3

² ภัทรศักดิ์ วรรณแสง, พยานผู้เชี่ยวชาญทั่วไปและพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อม, นิติศาสตร์, เสวนา เรื่อง “การระงับข้อพิพาททางสิ่งแวดล้อมตามระบบกฎหมายต่างประเทศ,” สองปีสถาบันวิจัยที่พัฒนาศักดิ์สองปีนิติศาสตร์เสวนา, น.5

³ วันชัย นวลเขียว, “การจัดให้มีระบบพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครอง” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556) น.18

ธรรมดาคนหนึ่ง พยานผู้เชี่ยวชาญจึงเป็นเหมือนพยานธรรมดา ดังนั้น พยานผู้เชี่ยวชาญจึงถูกซักค้านในประเด็นความรู้ ความชำนาญ ความน่าเชื่อถือ ความลำเอียง หรือความไม่อยู่กับร่องกับรอย

คำว่า พยานผู้เชี่ยวชาญ หากแบ่งแยกคำออกจากกันเป็นคำก็จะพบว่า คำดังกล่าวประกอบไปด้วยคำสองคำ คือ “พยาน” และคำว่า “ผู้เชี่ยวชาญ” ซึ่งมีความหมาย ดังนี้

พยาน ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์อธิบายว่า “สภาวะอันใด มีสภาวะรู้เห็นได้ยืนยันโดยจริง อันสำแดงซึ่งข้อความให้ขาดสงสัยแห่งชนทั้งหลายผู้วิวาทกัน สภาวะนั้นมีชื่อว่า สักขี คือ พยาน”⁴ พยานจึงมีความหมายครอบคลุมไปถึงพยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ

พยาน หมายถึงหลักฐานเครื่องพิสูจน์ข้อเท็จจริง ผู้ที่รู้หรือข้อเท็จจริงที่ใช้เป็นหลักฐานเพื่อพิสูจน์ได้ บุคคลซึ่งเห็นเหตุการณ์ ให้การในเรื่องหรือสิ่งที่ตนได้เห็น ได้ยินหรือได้รับรู้มาโดยวิธีอื่น⁵

ผู้เชี่ยวชาญ (Expert Witness) หมายถึง บุคคลซึ่งมีความรู้ในเรื่องราวเฉพาะเป็นการพิเศษ โดยที่ความรู้รอบได้จากการศึกษา หรือจากประสบการณ์เฉพาะตนที่บุคคลธรรมดากระทำไม่ได้ หรือไม่มีความสามารถนี้ บุคคลซึ่งโดยพฤติการณ์แห่งการใช้ชีวิตและการทำงาน มีความชำนาญในการให้ความเห็นต่อปัญหาข้อพิพาท หรือช่วยเหลือศาลหรือคนธรรมดาได้เข้าใจความหมายเฉพาะเหล่านั้น⁶

ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในทางศิลปะ วิทยาศาสตร์ การฝีมือ การค้า หรือการทำงานที่ทำ หรือในกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งความเห็นของผู้นั้นอาจเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อความในประเด็นแห่งคดี ไม่ว่าผู้นั้นจะมีอาชีพในการทำงานหรือไม่ก็ตาม

พยานผู้เชี่ยวชาญ⁷ หมายถึง พยานผู้มาเบิกความให้ความเห็นต่อศาล ในฐานะเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษในวิชาการบางอย่าง เช่น เรื่องเกี่ยวกับอาวุธปืน การตรวจเลือด ตรวจจลมหายใจ ตรวจระดับแอลกอฮอล์ในเลือด ตรวจลายพิมพ์นิ้วมือ ตรวจลายเซ็น ตรวจเอกสารปลอม ตรวจศิลปวัตถุ ยา เชื้อโรคและไวรัสต่าง ๆ วัตถุมีพิษ วัตถุเคมี การตรวจบาดแผล การให้ความเห็นเกี่ยวกับอุบัติเหตุ การเกิดอัคคีภัย การให้ความเห็นเกี่ยวกับวิทยุ โทรทัศน์ การสื่อสารในระบบอื่น การก่อสร้าง การคำนวณ เครื่องยนต์กลไก ตลอดจนเรื่องกฎหมายต่างประเทศ

ความสำคัญของพยานผู้เชี่ยวชาญ

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องความสำคัญหรือความจำเป็นของผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการพิจารณาความนั้น เกิดจากการที่ศาลหรือคณะลูกขุนไม่สามารถเข้าใจประเด็นข้อเท็จจริงบางข้อ

⁴ พระไอยการลักษณะพยาน ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1, หน้า 328.

⁵ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554

⁶ วันชัย นวลเขียว, “การจัดให้มีระบบพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครอง” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556) น.19

⁷ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2542 น. 444.

ที่เกี่ยวกับศาสตร์หรือวิทยาการแขนงใดแขนงหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยความชำนาญ ประสบการณ์หรือความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นจะสามารถอธิบายให้ศาลและคณะลูกขุนเข้าใจได้ ซึ่งศาลผู้พิพากษาพิพากษาคดีนั้นต้องการความช่วยเหลือจากบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่เป็นปัญหาในคดีนั้น มาช่วยทำความเข้าใจในประเด็นที่มีความสลับซับซ้อน ซึ่งเป็นเรื่องนอกเหนือจากตัวบทกฎหมาย จึงมีความจำเป็นที่ต้องยอมรับให้มีการนำผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นในการพิจารณาคดีที่มีความซับซ้อนและมีปัญหาเกี่ยวกับศาสตร์ที่ต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องนั้นได้ แม้ว่าผู้เชี่ยวชาญที่มาให้ความเห็นดังกล่าวจะมีเป็นประจักษ์พยานผู้ที่ได้รู้ ได้เห็น ได้ยินเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้นโดยตรงก็ตาม เพราะในบางกรณีแม้ศาลจะได้รับข้อเท็จจริงเข้าสู่สำนวนคดีแล้วโดยพยานหลักฐานชนิดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานบุคคลที่เป็นประจักษ์พยานที่เป็นผู้ได้รู้ ได้เห็น ได้ยินเหตุการณ์โดยตรงสามารถจำเรื่องราวหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทั้งหมดและสามารถถ่ายทอดเรื่องราวนั้นออกมาได้ครบถ้วนก็ตาม

ข้อเท็จจริงบางเรื่องนั้นความรู้ความสามารถของผู้พิพากษายังไม่สามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริงนั้นได้ เนื่องจากเป็นข้อเท็จจริงที่ต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเท่านั้น ซึ่งหากศาลพิพากษาพิพากษาคดีไปโดยไม่ตรวจสอบความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญแล้ว ก็อาจส่งผลให้พยานหลักฐานนั้นๆ ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพิจารณาคดีของศาลได้อย่างเต็มที่ และอาจทำให้การวินิจฉัยชี้ขาดคดีคลาดเคลื่อน อันจะเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นได้ จึงจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น มาสื่อความหมาย อธิบาย หรือถ่ายทอดให้แก่ศาลเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดี ดังนั้น การทำหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญที่ได้ใช้ความรู้ความชำนาญของตนมาให้ความเห็นในคดี หรือมาสื่อความหมาย อธิบาย หรือถ่ายทอดความรู้ความชำนาญเฉพาะเรื่องของศาสตร์แขนงใดแขนงหนึ่งในกระบวนการพิจารณาคดีเพื่อประกอบการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดคดีของศาลนั้น ทำให้เห็นได้ว่าผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวทำหน้าที่ที่เปรียบเสมือนเป็นที่ปรึกษาของศาลที่เข้ามาช่วยให้ความรู้แก่ศาล เพื่อช่วยให้สามารถเข้าใจถึงข้อเท็จจริงที่เป็นปัญหาในเชิงเทคนิคเฉพาะเรื่องที่ปรากฏในคดีนั้น และสามารถนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดคดีต่อไป⁸

ดังนั้น จึงพอสรุปความสำคัญของพยานผู้เชี่ยวชาญในการให้ความเห็นในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลได้ ดังนี้

1) เพื่อเป็นการสนับสนุนข้อเท็จจริงในเรื่องที่ศาลไม่อาจแสวงหามาได้เพราะไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านนั้น

2) เพื่อเป็นการให้ความเห็นเพื่อช่วยเป็นที่ปรึกษาแก่ศาลในการที่ศาลจะทำคำวินิจฉัยชี้ขาดคดี โดยความเห็นดังกล่าวก็มีได้ผูกพันให้ศาลต้องวินิจฉัยชี้ขาดคดีไปตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เนื่องจากความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลนั้นจะเป็นเพียงการให้ความเห็นเพื่อช่วยศาลในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเท่านั้น ดังนั้น บทบาทของพยานผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการ

⁸ นาวิน มณีจันทร์, “ผู้เชี่ยวชาญในคดีแพ่ง: บทบาทและการให้ความเห็นในศาล,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), น. 20

พิจารณาคดีนั้น จึงมิใช่การเข้าไปชี้ขาดคดีแทนศาล แต่ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญนั้นเป็นเพียงพยานหลักฐานอย่างหนึ่งที่เข้าสู่สำนวนการพิจารณาคดีของศาลเท่านั้น โดยศาลยังมีดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานและวินิจฉัยชี้ขาดคดีนั้น⁹

อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของพยานผู้เชี่ยวชาญสำหรับแต่ละคดีนั้นย่อมมีความสำคัญมากหรือน้อยแตกต่างกันไป บางกรณีพยานผู้เชี่ยวชาญมีความจำเป็นมากในการช่วยให้ศาลพิจารณาในประเด็นสำคัญแห่งคดีและตัดสินคดีนั้นได้ เช่น ในคดีฟ้องร้องขอให้รับเด็กเป็นบุตร ซึ่งในการพิสูจน์ความเป็นบิดามารดาบุตรนั้น จำเป็นต้องมีการตรวจลายพิมพ์ดีเอ็นเอ ซึ่งในกรณีดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาตรวจสอบและทำความเข้าใจเสนอต่อศาล เพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดี แต่ในบางกรณีนอกจากพยานผู้เชี่ยวชาญจะไม่มี ความจำเป็นแล้ว การยอมรับพยานผู้เชี่ยวชาญก็อาจทำให้เกิดความสับสนในการตัดสินคดีได้ ดังนั้น กรณีที่ประเด็นในคดีนั้นเป็นเรื่องซึ่งบุคคลธรรมดาสามัญหรือศาลมีความรู้และสามารถเข้าใจได้ด้วยตนเองอยู่แล้ว ศาลก็สามารถใช้พิจารณาญาณในการพิจารณาและวินิจฉัยคดีได้เองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญ¹⁰

คุณสมบัติความเป็นผู้เชี่ยวชาญ

ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นพยานผู้เชี่ยวชาญได้นั้น มีข้อพิจารณาเกี่ยวกับคุณสมบัติของพยานผู้เชี่ยวชาญ ดังต่อไปนี้¹¹

1) ความรู้ความเชี่ยวชาญของบุคคลที่จะทำหน้าที่พยานผู้เชี่ยวชาญจะต้องเป็นความรู้เฉพาะที่บุคคลทั่วไปไม่มีความรู้ นั้น ๆ เช่น ความรู้น้อยอยู่บนหลักการพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ที่น่าเชื่อถือหรือไม่ ทฤษฎีหรือเทคนิคที่อ้างสามารถตรวจสอบได้หรือไม่ และ/หรือได้รับการตรวจสอบโดยนักวิทยาศาสตร์ในสาขาเดียวกันหรือไม่ กรณีวิธีการที่คิดค้นขึ้นใหม่หรือเทคนิคเฉพาะมีอัตราความผิดพลาดที่เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด และได้รับการตรวจสอบจากคณะกรรมการวิชาการหรือเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในสาขานั้น ๆ หรือไม่ เป็นต้น

2) มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ในเรื่องนั้นโดยตรง และมีอย่างเพียงพอต่อการให้ความเห็นในประเด็นพิพาทแห่งคดี

3) บุคคลที่จะเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในคดี หรือไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคู่ความหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดี

4) เป็นผู้ที่สามารถให้ความเห็นหรือเบิกความในฐานะพยานที่เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่ตนมีความรู้ความชำนาญโดยเฉพาะ

⁹ เพิ่งอ้าง, น. 22.

¹⁰ เพิ่งอ้าง, น. 22-23.

¹¹ ปรัชญา บุญประเสริฐ และคณะ, “รายงานฉบับสมบูรณ์ แนวทางในการจัดทำระบบพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อม,” คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร, 2554, น. 130

- 5) บุคคลนั้นหรือความเห็นของบุคคลนั้น ต้องมีความน่าเชื่อถือ
- 6) บุคคลนั้นต้องให้อภัยคำหรือข้อความในข้อเท็จจริงประเด็นแห่งคดี อยู่บนพื้นฐานของความเป็นกลาง ปราศจากอคติ และนำเสนอเฉพาะข้อคิดเห็นที่เป็นข้อเท็จจริงจากการประเมินผลด้วยความรู้ และความชำนาญของตนเท่านั้น
- 7) บุคคลนั้นมีความสามารถในการถ่ายทอด สื่อสาร และแถลงถ้อยคำความเห็นของตนเอง
- 8) บุคคลนั้นจะต้องให้ความเห็น พร้อมทั้งเหตุผลสนับสนุน ทั้งในกรณีที่เห็นสอดคล้อง และ/หรือกรณีที่เห็นขัดแย้ง บนพื้นฐานของหลักวิชาการ

จากคุณสมบัติที่เหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะมีตัวชี้วัดในการคัดกรองทักษะความรู้ความสามารถของบุคคลที่จะมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ ดังต่อไปนี้

- (1) วุฒิกการศึกษาของผู้เชี่ยวชาญเป็นวุฒิกการศึกษาที่ได้รับรองมาตรฐานจากหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล
- (2) ประสบการณ์การทำงานของผู้เชี่ยวชาญเป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสิ่งที่ต้องให้ความคิดเห็นแก่ศาล และมีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี
- (3) มีผลงานทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับหรือได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญในแวดวงวิชาการเดียวกันเอง¹²

บทบาทการเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ

บทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งของพยานผู้เชี่ยวชาญคือเรื่องความเป็นกลางของพยานผู้เชี่ยวชาญ ที่อาจส่งผลกระทบต่อการชั่งน้ำหนักพยานผู้เชี่ยวชาญ เพราะพยานผู้เชี่ยวชาญที่คู่กรณีร้องขอศาลให้เข้ามาในคดี อาจมีผลประโยชน์ต่อการ หรืออาจเข้ามาในลักษณะของผู้รับจ้างและผู้ว่าจ้าง บทบาทที่สำคัญประการที่สอง คือ บทบาทของพยานผู้เชี่ยวชาญในการให้ความเข้าใจต่อเรื่องที่คุณคดีทั่วไปไม่สามารถเข้าใจได้ เช่น เรื่องเทคนิควิทยาศาสตร์ หรือแปลความจากสิ่งที่คุณคดีธรรมดาที่ไม่สามารถเข้าใจได้ แปลความหมาย สื่อความหมายของประเด็นแห่งข้อเท็จจริงที่ได้รับการพิสูจน์แล้วให้เป็นสิ่งที่คุณคดีธรรมดา หรือศาลสามารถเข้าใจ และสามารถนำข้อเท็จจริงไปเป็นหลักฐานทางคดีได้

บทสรุป

ประเทศในกลุ่มที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law System) ซึ่งประกอบด้วยประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร กระบวนการนำพยานผู้เชี่ยวชาญมาใช้ในคดีตั้งแต่ต้นค่อนข้างจำกัด และค่อนข้างยาก คดีที่ศาลจะเรียกพยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามาในคดี ต้องเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถที่คนธรรมดาไม่สามารถรู้ได้ ต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเฉพาะด้าน และต้องผ่านการทดสอบผลงาน หรือคุณสมบัติจนเป็นที่ยอมรับแก่กลุ่มคนที่มีความรู้เฉพาะด้านที่พยานผู้เชี่ยวชาญนั้น

¹² เพิ่งอ้าง น.131

และมีการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานจนเป็นที่ยอมรับ ศาลถึงอนุญาตให้เข้ามาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ จนถึง การคัดค้านพยานผู้เชี่ยวชาญ โดยเปิดโอกาสให้ทนายความถามค้าน หรือแสดงเอกสารหลักฐานว่าผู้ที่มา ทำหน้าที่เป็นพยานผู้เชี่ยวชาญไม่เหมาะสม คืออนุญาตให้เข้ามาในกระบวนการพิจารณาคดีก่อน และ สามารถถูกตรวจสอบคุณสมบัติได้แม้ปฏิบัติหน้าที่แล้ว

ประเทศในกลุ่มที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) ซึ่งประกอบด้วย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส กระบวนการนำพยานผู้เชี่ยวชาญแต่งตั้งพยาน ผู้เชี่ยวชาญเข้ามาในคดี เกิดได้ 2 กรณี คู่ความร้องขอและศาลตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามาช่วยเหลือศาลใน การแสวงหาข้อเท็จจริงประเด็นแห่งข้อเท็จจริง ในส่วนของการคัดค้านพยานผู้เชี่ยวชาญนั้น ประเทศใน กลุ่มระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรมีระบบคัดค้านเช่นเดียวกับผู้พิพากษา คือสามารถตรวจสอบ คุณสมบัติพยานผู้เชี่ยวชาญได้ตั้งแต่ได้รับการแต่งตั้งจากศาลว่าเป็นบุคคลที่มีสิทธิในการทำหน้าที่เป็น พยานผู้เชี่ยวชาญหรือไม่ และเมื่อเข้ามาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญแล้วไม่ปฏิบัติหน้าที่ หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้า อาจถูกลงโทษจากศาลได้ สาธารณรัฐฝรั่งเศส พยานผู้เชี่ยวชาญถูกคัดค้าน มี 2 กรณี 1) ถูกคัดค้านได้ ด้วยเหตุผลเดียวกับตุลาการ โดยคู่ความต้องคัดค้านก่อนเริ่มปฏิบัติหน้าที่ 2) พยานผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าอาจ มีเหตุอื่นอาจถูกคัดค้าน พยานผู้เชี่ยวชาญจะต้องแจ้งให้ศาลทราบ

ศาลปกครอง มีการแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญโดยใช้ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๓ กระบวนการแต่งตั้งพยาน ผู้เชี่ยวชาญสามารถเข้ามาในคดีได้ 2 กรณี¹³ 1) เมื่อศาลเห็นสมควร 2) คู่กรณีมีคำขอ ศาลอาจมีคำสั่งตั้ง พยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อศึกษา ตรวจสอบ หรือวิเคราะห์ในเรื่องใดๆ เกี่ยวกับคดี อันมิใช่เป็นการวินิจฉัยข้อ กฎหมาย แล้วให้ทำรายงานหรือให้ถ้อยคำต่อศาลได้

ระเบียบฉบับนี้ใช้ทั่วไปในการดำเนินคดีปกครองของศาลปกครอง ไม่มีระเบียบเฉพาะเกี่ยวกับ พยานผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะบัญชีพยานผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวกับคดีสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสิทธิและหน้าที่ของ พยานผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัย เห็นว่า การจัดทำบัญชีพยานผู้เชี่ยวชาญคดีสิ่งแวดล้อมในศาลปกครอง จะทำให้ กระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงในประเด็นแห่งคดี มีความรวดเร็วขึ้น เพราะเมื่อมีความจำเป็นต้องให้ พยานผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ และจะช่วยแก้ปัญหาการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญเพราะพยานผู้เชี่ยวชาญได้ ผ่านกระบวนการคัดเลือกตรวจสอบ และทดสอบคุณสมบัติก่อนได้รับการแต่งตั้งและขึ้นบัญชีพยาน ผู้เชี่ยวชาญ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า พยานผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และ ความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญอาจเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาล ซึ่งมีผลกระทบโดยตรง ต่อคู่กรณี พยานผู้เชี่ยวชาญจึงต้องมีหน้าที่สำคัญในการให้ความเห็น ตามความรู้ ความสามารถ และความ

¹³ ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๓ ข้อ 55

ผู้เชี่ยวชาญในการศึกษา หรือตามวิชาชีพของตน เพื่อประกอบการพิจารณา พิพากษาคดีของศาล โดยต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นกลาง ปราศจากอคติ

ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการขึ้นบัญชีพยานผู้เชี่ยวชาญ คือ

1) เมื่อเกิดความเสียหาย ต่อหน่วยงานภาครัฐต้องรับผิดชอบค่าความเสียหาย อาจทำให้พยานผู้เชี่ยวชาญซึ่งส่วนใหญ่เป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐ หลีกเลียง หรือไม่ใช้ความรู้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ จึงอาจทำให้เกิดความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดี หรือถ้าใช้ความรู้ความสามารถไม่เต็มที่อาจทำให้ไม่เกิดความเป็นธรรมแก่คู่กรณี

2) ควรมีการจัดทำบัญชีรายชื่อพยานผู้เชี่ยวชาญทางด้านสิ่งแวดล้อม และมีการวางระบบโครงสร้างบัญชีพยานผู้เชี่ยวชาญ มีการจำแนกลักษณะ ประเภท โดยจำแนกประเภทตามความรู้ ความเชี่ยวชาญ เฉพาะเรื่อง มีระบบตรวจสอบคุณภาพการเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ

3) ควรมีการออกระเบียบข้อบังคับหรือกฎหมายรองรับสิทธิและหน้าที่ของพยานผู้เชี่ยวชาญ เช่น คุณสมบัติพยานผู้เชี่ยวชาญ ประเภทของพยานผู้เชี่ยวชาญ ค่าตอบแทนพยานผู้เชี่ยวชาญ

4) ศาลใช้ดุลพินิจรับฟังและชี้แจงน้ำหนักพยานและหลักฐาน ถึงแม้ไม่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่แน่ชัด ในเรื่องศาลจะรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญ แต่คุณสมบัติอย่างหนึ่งที่ศาลต้องรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญ คือ เป็นความเห็นเชิงวิชาการหรือเรื่องที่ต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญที่บุคคลธรรมดาไม่สามารถเข้าใจได้ อาจเป็นเรื่องเฉพาะของผู้ที่ศึกษา หรือทำงานเฉพาะด้าน เช่น เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

5) พยานผู้เชี่ยวชาญต้องเข้าใจบทบาทของตนเองในการเป็นผู้ให้ความเห็นในการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม ว่าความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญมีส่วนสำคัญในการพิจารณาพิพากษาคดี เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมตามความมุ่งหมายของศาล

6) ทำให้เกิดมีระบบตรวจสอบการทำงานของพยานผู้เชี่ยวชาญ ในกรณีที่พยานผู้เชี่ยวชาญขอขึ้นบัญชีเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญต่อศาล

บรรณานุกรม

คณะกรรมการด้านวิชาการเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม ศาลปกครอง.(2557) **แนวทางการพัฒนา**

วิธีพิจารณาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: บริษัท ประชาชน จำกัด.

นาวิน มณีจันทร์. (2550). **ผู้เชี่ยวชาญในคดีแพ่ง: บทบาทและการให้ความเห็นในศาล.**วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปรัชญา บุญประเสริฐ และคณะ. (2554) **รายงานฉบับสมบูรณ์ แนวทางในการจัดทำระบบพยาน**

ผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อม. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภัทรศักดิ์ วรรณแสง. **พยานผู้เชี่ยวชาญทั่วไปและพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อม.**นิติศาสตร์.

เสวนา เรื่อง “การระงับข้อพิพาททางสิ่งแวดล้อมตามระบบกฎหมายต่างประเทศ. สองปี

สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์สองปีนิติศาสตร์เสวนา

วันชัย นวลเขียว.(2556). การจัดให้มีระบบพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครอง. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

โสภณ รัตนากร.(2542). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ.